

Beleidskader flexibel onderwijs voor lerende professionals 1.0

voor de pilots in het experiment Leeruitkomsten

Vastgesteld door stuurgroep op 15 april 2020

Eindhoven, maart 2020
Els van Zijl, Suzanne Raaijmakers (red.)

Programma Flexibilisering Deeltijdonderwijs

- Dienst Onderwijs en Onderzoek
- Fontys Hogeschool Bedrijfsmanagement, Educatie en Techniek
- Fontys Hogeschool voor Economie en Communicatie
- Fontys Hogeschool Mens en Gezondheid
- Fontys Hogeschool Techniek en Logistiek
- Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg
- Fontys Lerarenopleidingen Tilburg
- Fontys Hogeschool Kind en Educatie

Voorwoord

'Flexibeler onderwijs moet het leren en ontwikkelen aantrekkelijker maken. De ambitie van het hoger onderwijs is dat over vier jaar meer instellingen flexibel onderwijs verzorgen, waarmee goed en snel wordt ingespeeld op de vraag van verschillende groepen studenten, waaronder (werkende) volwassenen. Het aantal en aandeel werkende volwassenen in het hoger onderwijs is dan substantieel toegenomen.' (OCW, 2019, p. 8).

In het strategische plan 'Fontys Focus 2020' heeft Fontys (2016) een nadrukkelijke ambitie geformuleerd op het gebied van Leven Lang Ontwikkelen: *'Passende afstemming op de veranderende behoeften van het werkveld en de werkende professional'*. Vanuit die ambitie zijn de domeinen Economie, Educatie, Techniek en Zorg in 2016 binnen het landelijke experiment leeruitkomsten gestart met het vormgeven van diplomagericht, flexibel onderwijs voor de professional. Vijf pilots (37 opleidingen) zijn gaan experimenteren vanuit de bedoeling het onderwijs zo in te richten dat het aansluit bij de veranderende student en de veranderende arbeidsmarkt (OCW, 2016). Vier jaar experimenteren samen met onze studenten en werkveldpartners, heeft veel nieuwe inzichten opgeleverd. Op basis van deze inzichten is in april 2019 de visie op flexibel onderwijs voor professionals aangescherpt (Fontys, 2019).

Nu, in maart 2020, is de visie geoperationaliseerd in een aantal ontwerpprincipes voor de verdere doorontwikkeling van de pilots. Binnen dit kader geeft elke pilotopleiding vorm aan flexibel onderwijs. Factoren in de in- en externe omgeving spelen hierbij een rol, zoals de specifieke kenmerken van de doelgroep, de eisen van de beroepsgroep, het aantal studenten, en de mogelijkheden voor samenwerking en uitwisseling binnen het domein en/of tussen verschillende domeinen.

Dit beleidskader is gebaseerd op de ervaringen tot nu toe en is tot stand gekomen in dialoog met alle diplomagerichte deeltijdopleidingen binnen het programma 'Flexibilisering Deeltijdonderwijs'. Hiermee zetten de pilots gezamenlijk een belangrijke stap richting het realiseren van de ambities zoals verwoord in de visie op Flexibel Onderwijs (Fontys, 2019). Flexibilisering vraagt namelijk om afstemming en harmonisatie zodat professionals, medewerkers en werkveldpartners optimaal kunnen profiteren van wat Fontys als kennisinstelling te bieden heeft. Het beleidskader is bestemd voor alle betrokkenen binnen de pilots van het experiment Leeruitkomsten en dient als opmaat voor Fontysbrede kaders. Het College van Bestuur neemt op termijn een besluit over de geldigheid van dit beleidskader voor al het deeltijdonderwijs binnen Fontys.

Eindhoven, maart 2020
Joep Houterman, voorzitter College van Bestuur

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
Leeswijzer	4
1. Waarom flexibel onderwijs?	5
2. Wat wordt verstaan onder flexibel onderwijs?	6
Flexibiliteit in tempo en tijd.....	6
Flexibiliteit in leerproces.....	6
Flexibiliteit in leerinhoud.....	6
3. Wat betekent flexibel onderwijs voor de inrichting van het onderwijs?	8
Samenhangende en van elkaar te onderscheiden eenheden van leeruitkomsten.....	8
Hybride leeromgeving.....	9
Professionele leergemeenschap.....	10
Leerwegaafhankelijke toetsing.....	11
4. Wat betekent flexibel onderwijs voor de professional?	12
5. Hoe verder met flexibel onderwijs?	13
Literatuurlijst	14
Begrippenlijst	15
Landelijke kaders	16

Leeswijzer

Het beleidskader start met de aanleiding om het onderwijs flexibeler in te richten (Hoofdstuk 1). Wat flexibel onderwijs inhoudt, is eerder in de visie (Fontys, 2019) uitgewerkt in vier dimensies die op basis van voortschrijdend inzicht zijn teruggebracht tot drie dimensies (Hoofdstuk 2). Deze dimensies geven weer wat de pilots voor ogen hebben met flexibel onderwijs voor de professional: flexibiliteit in tempo en tijd, leerproces en leerinhoud. Zo krijgt de professional - binnen inhoudelijke en organisatorische kaders - de mogelijkheid zelf regie te voeren over het leerproces en een eigen weg naar het diploma te bepalen. Om dit te realiseren, wordt het onderwijs ingericht naar vier ontwerpprincipes die aansluiten bij de vijf uitgangspunten voor 'leren en waarderen' van Fontys (2020): samenhangende en van elkaar te onderscheiden eenheden van leeruitkomsten, hybride leeromgeving, professionele leergemeenschap en leerwegaafhankelijke toetsing (Hoofdstuk 3). Vervolgens wordt de betekenis van flexibel onderwijs voor de professional weergegeven in een 'student journey' (Hoofdstuk 4). Het beleidskader eindigt met een vooruitblik (Hoofdstuk 5). Voor de volledigheid zijn gebruikte kernbegrippen en de landelijke kaders voor het Experiment Leeruitkomsten in een bijlage opgenomen.

NB: In dit kader wordt met de lerende professional de professional bedoeld die binnen de pilots is ingeschreven als student.

1. Waarom flexibel onderwijs?

De veranderende behoeften van de arbeidsmarkt en de professional zijn aanleiding voor een meer flexibele vormgeving van het onderwijs. Trendmatige ontwikkelingen als globalisering, technologische ontwikkeling en individualisering hebben grote invloed op de manier waarop we leven en werken. Onder invloed van deze ontwikkelingen zullen de arbeidsmarkt en onze arbeid blijven veranderen. Bestaande beroepen verdwijnen of wijzigen inhoudelijk, met gevolgen voor de beroepsbeoefenaren. Willen professionals duurzaam inzetbaar blijven, dan vraagt dit veel van het aanpassingsvermogen. Alleen door te blijven leren en zich te blijven ontwikkelen, kunnen zij de weg blijven vinden in de wereld waarin we leven. Tegelijkertijd is er een toenemende vraag naar professionals die kritisch en vanuit maatschappelijke betrokkenheid een kwalitatieve bijdrage kunnen leveren aan onze kenniseconomie (Vereniging Hogescholen, 2017).

In deze dynamische context werkt en leert de professional. Professionals hebben uiteenlopende intenties, talenten en ambities. Ze hebben met elkaar gemeen dat ze studie met werk en privé combineren en nieuwe inspiratie willen opdoen door samen met en van anderen te leren. Motieven om te leren zijn:

- > een volgende stap in hun loopbaan zetten binnen hetzelfde werkgebied;
- > een andere weg inslaan en onbenutte talenten ontplooien (carrièreswitchers);
- > erkenning van hun kwaliteiten en een certificaat of getuigschrift nodig hebben;
- > op zoek zijn naar verdieping en/of verbreding.

'(.....) Voor deze doelgroep is het nog belangrijker dat het onderwijs goed aansluit bij de kennis en vaardigheden die ze eerder al hebben opgedaan, en dat er geen tijd verloren gaat met het leren van dingen die zij eigenlijk al beheersen. Er is behoefte aan opleidingstrajecten die op maat worden vormgegeven, aansluiten op de mogelijkheden en behoeften op de werkplek en gebruik maken van de mogelijkheden om online te leren. Ook is er behoefte aan het gefaseerd kunnen deelnemen aan (modulen van) opleidingen. Dit stelt mensen in staat om hun studieactiviteiten beter af te stemmen op pieken en dalen in werk en privéleven en om door het stapelen van modulen een diploma te behalen.' (OCW, 2015, p.58).

De professional wil onderwijs dat aansluit bij én rekening houdt met wat de professional al weet en kan. En het is belangrijk dat dit onderwijs de flexibiliteit biedt om studie met werk en privé te combineren.

Want hoe graag mensen ook willen leren, het vinden van balans tussen studie, werk en privé blijkt in de praktijk voor menigeen een grote uitdaging (ResearchNed, 2018). Een meer flexibele inrichting van het onderwijs moet leiden tot meer nieuwsgierige, ondernemende en kritische professionals die veerkracht tonen, initiatief nemen en de regie houden over werk, leven en de eigen ontwikkeling (OCW, 2016). Door te flexibiliseren, kan Fontys direct en scherp inspelen op actuele en 'venijnige' vraagstukken op de werkvloer en de daarbij passende ontwikkelingsvragen van de professional. Hiermee blijft Fontys een kennisinstelling met impact voor de praktijk en de professional.

2. Wat wordt verstaan onder flexibel onderwijs?

Flexibel onderwijs, of het begrip 'Flexibilisering' dat het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW, 2019) gebruikt, is een antwoord op de vraag naar een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Flexibel onderwijs gaat uit van een pluriforme benadering van lerenden en het toepassen van nieuwe inzichten op het gebied van leren en opleiden. Flexibel onderwijs manifesteert zich in verschillende vormen die sterk steunen op de gedachte dat talent- en competentieontwikkeling het beste gedijen als een lerende mag kiezen en invloed kan uitoefenen op de inrichting van het eigen leertraject (autonomie en zelfregulatie) (OCW, 2016). Binnen flexibel onderwijs is geen sprake van een vaste leerroute; elke professional volgt een persoonlijk leertraject dat afgestemd is op de eigen leerbehoeften en omstandigheden. Op die manier ontwikkelt iedere professional een persoonlijk professioneel profiel. De focus ligt op output in plaats van input en proces. Leren vindt plaats in een combinatie van non-formele, formele en informele settings (Berkel, Bax, & Joosten-ten Brinke, 2017). Het gaat om de resultaten van leren en niet primair om het specifieke onderwijs dat gevolgd wordt, de specifieke leeractiviteiten die de professional uitvoert of de aantallen uren studielast (OCW, 2016).

Aan de hand van drie dimensies van flexibiliteit is uitgewerkt hoe de professional het leertraject kan vormgeven, binnen de beroepsvereisten en grenzen van organiseerbaarheid en studeerbaarheid.

Flexibiliteit in tempo en tijd

Om een goede balans te vinden tussen studie, werk en privé bieden we de professional flexibiliteit in tempo en in het moment waarop het leren plaatsvindt. De professional bepaalt het studietempo en krijgt ruimte om een eigen tijdsplanning te maken.

Flexibiliteit in leerproces

De professional is eigenaar van het eigen leerproces. De professional leeractiviteiten kiest en onderneemt die passen bij de eigen leerbehoeften en werkcontext. De professional leert in verschillende leer- en werkcontexten en in sociale interactie met experts en peers binnen en buiten de hogeschool (opleidingslocatie, werkplek, thuis of elders). Dit betekent dat de professional leerervaringen kan laten waarderen en valideren, ongeacht hoe en waar ze zijn opgedaan.

Flexibiliteit in leerinhoud

De professional krijgt maximale ruimte om zich inhoudelijk te profileren, passend bij de leerbehoeften en de werkcontext. Op deze manier leert de professional en levert tegelijkertijd een bijdrage aan vernieuwing van de praktijk.

Tabel 2.1 Betekenis dimensies van flexibiliteit voor de professional

Flexibiliteit in	De professional:
Tempo en tijd	> voert leeractiviteiten uit en laat leerervaringen waarderen en valideren op momenten dat dit past in het eigen leertraject> bepaalt het eigen studietempo
Leerproces	> leert in verschillende leer- en werkcontexten binnen en buiten de hogeschool> kiest en ontwikkelt leeractiviteiten passend bij de eigen leerbehoeften en werkcontext> kan leerervaringen laten waarderen en valideren ongeacht hoe en waar deze zijn opgedaan
Leerinhoud	> kan zich inhoudelijk profileren passend bij de werkcontext en de eigen ambities> leert en levert tegelijkertijd een bijdrage aan vernieuwing van de praktijk

Belangrijk is dat de leeromgeving is afgestemd op het nemen van de regie over het eigen leerproces. Dit ondersteunt de nieuwsgierige grondhouding en de intrinsieke motivatie voor (een leven lang) ontwikkelen (Thunnissen et al., 2019). Naast aandacht voor kennisontwikkeling en ontwikkeling van professionele vaardigheden, is aandacht voor motivatie en attitudevorming essentieel in een dergelijke leeromgeving. De mogelijkheid om van perspectief te wisselen door andere professionals te ontmoeten en samen te werken, is een belangrijk doel van flexibilisering binnen Fontys. In wisselwerking tussen het individu en de context ontwikkelt de professional een (nieuwe) professionele identiteit (Ruijters, 2016). Het verbinden van wat de professional leert in verschillende contexten vraagt het overbruggen van verschillen tussen vakgebieden, culturen of tussen perspectieven en belangen (boundary crossing). Over grenzen heen werken en leren draagt bij aan de doelstelling om professionals op te leiden die een bijdrage leveren aan het vernieuwen van de praktijk (Akkerman & Bakker, 2011).

De focus binnen flexibel onderwijs ligt op een ontwikkelingsgerichte benadering waarin het leerproces van de professional centraal staat. Deze visie sluit aan op de vijf uitgangspunten voor 'leren en waarderen' van Fontys (Fontys, 2020) te weten: (1) Talenten ontplooiën, (2) Authentieke leeromgeving, (3) Student primair eigenaar leerproces (4) Samen kennis en vaardigheden opdoen, onderzoeken en ervaren, en (5) Studeerbaarheid.

3. Wat betekent flexibel onderwijs voor de inrichting van het onderwijs?

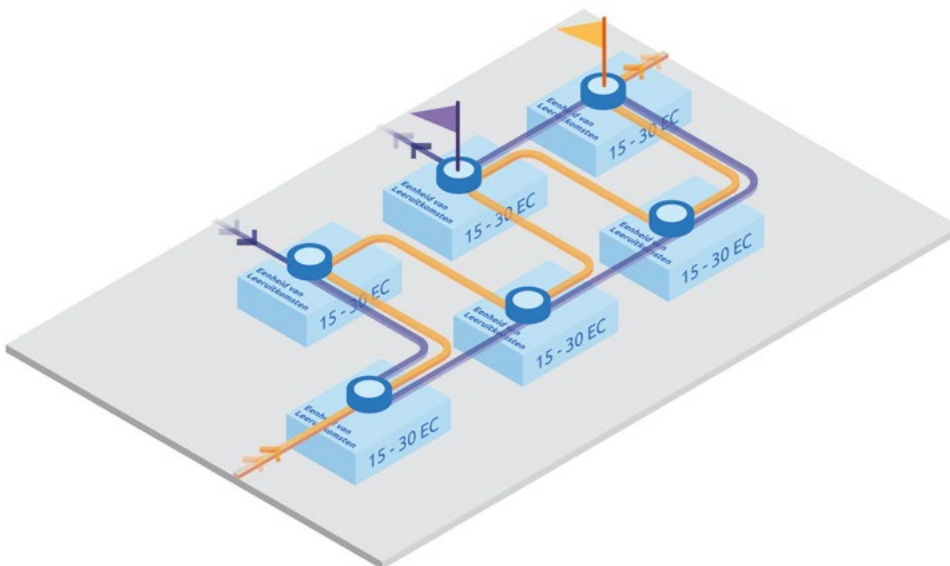
De dimensies van flexibiliteit (tempo en tijd, leeractiviteiten en inhoud) zijn uitgewerkt in vier ontwerpprincipes die richtinggevend zijn voor de inrichting van flexibel onderwijs. Dit zijn:

- > Samenhangende en van elkaar te onderscheiden eenheden van leeruitkomsten
- > Hybride leeromgeving
- > Professionele leergemeenschap
- > Leerwegaafhankelijke toetsing

Binnen deze ontwerpprincipes stemt de opleiding de inrichting van het onderwijs af op de doelgroep en het ontwikkelperspectief van de werkcontext. Congruentie tussen de ontwerpprincipes is een belangrijke voorwaarde voor het stimuleren van gedrag dat leidt tot constructief en diepgaand leren. Als er geen 'fit' is, heeft dat een averechts effect op het gewenste studiegedrag (Biggs & Tang, 2011).

Samenhangende en van elkaar te onderscheiden eenheden van leeruitkomsten

De eenheden van leeruitkomsten vormen de bouwstenen van de opleiding. Het zijn samenhangende en van elkaar te onderscheiden eenheden (NVAO, 2019) die in een voor de professional relevante volgorde gevolgd worden. Van elkaar te onderscheiden eenheden dragen bij aan de transformatie van een lineair geordend curriculum naar een leeromgeving met een dynamisch karakter (zie Figuur 3.1).

Figuur 3.1 Voorbeeld persoonlijke leertrajecten

Een eenheid van leeruitkomsten is opgebouwd uit leeruitkomsten. Binnen een eenheid is de samenhang gebaseerd op een voor het werkveld herkenbaar taakgebied. Een taakgebied is een zinvol, realistisch (representatief voor de beroepspraktijk) en voor het werkveld herkenbaar geheel bestaande uit een samenhangende set van beroepstaken en activiteiten (Ploegman & De Bie, 2008). Op deze manier samengestelde eenheden van leeruitkomsten leiden tot integratie van kennis, vaardigheden en houding. Door de samenhang binnen een eenheid van leeruitkomsten te baseren op een voor het werkveld herkenbaar taakgebied kan de professional de werkcontext benutten om te leren en tegelijkertijd een bijdrage leveren aan vernieuwing van de praktijk.

Het aantal studiepunten van een eenheid van leeruitkomsten (de omvang) is een uitdrukking van de mate waarin de eenheid van leeruitkomsten bijdraagt aan het realiseren van de eindkwalificaties (OCW, 2016). Om de werkcontext optimaal te benutten en cross-overs te realiseren (eenzelfde taakgebied in een andere en/of multidisciplinaire context en CROHO-overstijgend), hanteren de pilots een omvang van 15 of 30 studiepunten.

Een leeruitkomst is een uitspraak over wat de lerende aan het eind van een leerproces geacht wordt te weten, te begrijpen en geeft aan hoe de lerende geacht wordt te handelen (Moon, 2002). De leeruitkomsten zijn - in nauwe samenspraak met de beroepspraktijk waarvoor wordt opgeleid - leerwegaafhankelijk geformuleerd waardoor het mogelijk wordt dat elke professional een ander leertraject volgt (OCW, 2016). Door de leeruitkomsten rijk te formuleren kan de professional deze tot op zekere hoogte naar de eigen context inkleuren (Dochy & Dochy, 2018); ze bieden de professional de ruimte om via verschillende leercontexten, - activiteiten en - situaties bewijsmateriaal op te bouwen waarmee de leeruitkomsten kunnen worden aangetoond.

Bij het formuleren van de leeruitkomsten is er een spanningsveld tussen de ruimte die de opleiding de professional wil geven en de sturing die ervan moet uitgaan. Daarin speelt een rol welke eisen aan de vakbekwaamheid vanuit de beroepsgroep of regelgeving worden gesteld (denk aan eisen voor leraar of verplichte opname in een register). De NVAO-criteria geven richting aan de mate van abstractie (NVAO, 2019).

Box I Samenhangende en te onderscheiden eenheden van leeruitkomsten

- > Alle eenheden van leeruitkomsten zijn gegroepeerd rondom een taakgebied en hebben een omvang van 15 of 30 studiepunten.
- > Alle eenheden van leeruitkomsten zijn onderscheidend en -binnen een opleidingsfase- in een voor de professional relevante volgorde te volgen. De bachelor heeft twee opleidingsfasen: propedeuse en postpropedeuse.
- > De (eenheden van) leeruitkomsten voldoen aan de NVAO-criteria: leerwegaafhankelijk, representatief, herkenbaar, samenhangend en onderscheidend, specifiek en meetbaar en transparant (zie bijlage I).
- > De (eenheden van) leeruitkomsten zijn gevalideerd door het werkveld.
- > In de formulering van leeruitkomsten krijgt de professional ruimte voor eigen profilering (binnen de inhoudelijke kaders van de opleiding).
- > De opleiding biedt minimaal vier momenten per jaar aan waarop de professional kan starten met de opleiding.

Hybride leeromgeving

In een hybride leeromgeving wordt geleerd aan de hand van realistische vraagstukken (Dochy & Segers, 2018) en is ruimte voor meerdere vormen van leren (Cremers, 2016). In een dergelijke omgeving zijn leren in de realistische (werk)context en geconstrueerde (hogeschool)context nauw met elkaar verweven (Zitter & Hoeve, 2012). Voor de lerende professional is de eigen beroepspraktijk vertrekpunt voor het leren. In co-creatie met het werkveld ontstaat één leeromgeving, waarin de leerbehoeften van de lerende professional worden verbonden met vraagstukken uit de werkcontext. Mezirow (2009) pleit voor een educatief proces waarin (nieuwe) betekenissen kritisch onderhandeld worden in plaats van betekenis-kaders zomaar aan te nemen. Dit transformatief leren vindt plaats in een leeromgeving die niet gericht is op het alleen toevoegen van informatie, maar waarin de lerende binnen de werkcontext centraal staat.

Het leren vindt plaats in zowel een online als offline leeromgeving. Face-to-face interactie blijft belangrijk om cruciale zaken te bespreken en (complexe) kennis te delen (Surf, 2016) en draagt bij aan kwalificatie, socialisatie en persoonlijke ontwikkeling (Biesta, 2012). In de hybride leeromgeving kiest en onderneemt de professional in samenspraak met de opleiding leeractiviteiten die passen bij de leerbehoeften en omstandigheden. De opleiding biedt hiervoor, in co-creatie met werkveld en de professional zelf, onderwijsactiviteiten aan waarmee elke professional de leeruitkomsten kan realiseren. Omdat het om 'maatwerk' gaat, maken de opleiding en de professional vooraf expliciet inhoudelijke afspraken over de invulling van het persoonlijke leertraject per eenheid van leeruitkomsten en de begeleiding daarvan (NVAO, 2019). Deze afspraken worden vastgelegd in een onderwijsovereenkomst.

Box II Hybride leeromgeving

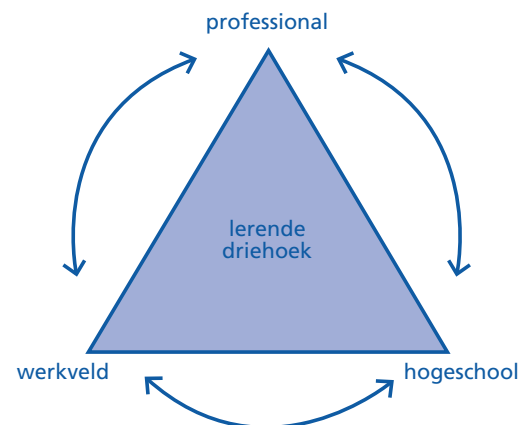
- > De leeruitkomsten worden in een hybride leeromgeving gerealiseerd. Specifieke kenmerken van de hybride leeromgeving voor de lerende professional:
 - werkcontext van de professional = de authentieke werk-/leercontext;
 - gericht op zelfregie van de lerende en het realiseren van de leeruitkomsten;
 - leerervaringen krijgen betekenis in een leergroep;
 - combinatie van online en offline leren.
- > De opleiding biedt in co-creatie met werkveld en de professional zelf, onderwijsactiviteiten waarmee elke professional de leeruitkomsten kan realiseren.
- > Alle onderwijsactiviteiten die Fontys aanbiedt, zijn voor alle professionals toegankelijk (incl. alle digitale content).
- > De opleiding (studiecoach) en professional leggen expliciete, inhoudelijke afspraken over de invulling van het persoonlijke leertraject vast in een onderwijsovereenkomst; minimaal elk half jaar, vanaf start van de opleiding.

Professionele leergemeenschap

Het persoonlijk leertraject van de professional krijgt vorm en inhoud binnen een professionele leergemeenschap waarin de hogeschool, het werkveld en de professional samen een lerende driehoek (Duvekot, 2016) vormen (zie Figuur 3.2). In de lerende driehoek heeft iedere partij een specifieke rol en verantwoordelijkheid die afhankelijk van de (werk)situatie van de professional invulling krijgen.

Binnen het concept van flexibel onderwijs zijn drie taakgebieden te onderscheiden: ontwerpen, begeleiden en beoordelen. Binnen dit concept is de docent werkzaam als ontwerper, instructeur en voorbeeld, coach en begeleider, examinator en als lerende, onderzoekende en samenwerkende professional (Ros, Heldens, & Lieskamp, 2017).

De focus binnen flexibele leertrajecten ligt op een ontwikkelingsgerichte benadering van leren (en toetsen), waarbij het leerproces van de professional centraal staat. De begeleiding van alle betrokkenen bij het leerproces richt zich op het leren nemen van de regie op het leerproces en het behalen van de leeruitkomsten; ieder vanuit zijn eigen rol en specifieke expertise. Om in toenemende mate zelf regie te nemen binnen het eigen leerproces, heeft de professional breed inzicht nodig in de eigen ontwikkeling (Duvekot, 2016), de beoogde leeruitkomsten en het verwachte niveau. Frequente, ontwikkelingsgerichte formatieve feedback is een belangrijke voorwaarde voor leren (Hattie, 2009; Dochy, Dochy, & Janssens, 2018). Het is afhankelijk van de persoon en de situatie hoeveel sturing de professional nodig heeft. De studiecoach is het vaste aanspreekpunt voor de professional bij het (leren) maken van keuzes en het (leren) regisseren van het leertraject.

Figuur 3.2 Lerende driehoek
(aangepast overgenomen uit Duvekot, R. (2016)/
Leren waarderen. Houten: Centre of Lifelong Learning.

Box III Professionele leergemeenschap

- > Aan elke eenheid van leeruitkomsten is een groep docenten verbonden die in co-creatie met de professional en de werkcontext van de professional, het onderwijs vormgeeft.
- > Binnen het concept van flexibel onderwijs zijn drie taakgebieden: ontwerpen, begeleiden en beoordelen. Binnen deze taakgebieden worden in ieder geval de volgende docentrollen onderscheiden:
 - tutor: begeleider van de leergroep/ professional en met name gericht op het behalen van de leeruitkomsten en het ontwerpen van leeractiviteiten;
 - studietoetscoach: het vaste aanspreekpunt en begeleider in het (leren) maken van keuzes en het (leren) registreren van het persoonlijke leertraject;
 - examiner: aangewezen door de examencommissie van de opleiding die bewijsmateriaal uit verschillende leer- en werkcontexten valideert.
- > Elke docent heeft een ontwikkelingsgerichte, coachende houding gericht op de ontwikkeling van de professionele identiteit van de lerende professional, het nemen van zelfregie en het behalen van de leeruitkomsten; in de lerende driehoek richt de docent zich ook op de eigen professionele identiteit.

Leerwegaafhankelijke toetsing

Leerwegaafhankelijke toetsing is gericht op het beoordelen van de door de lerende professional gerealiseerde leeruitkomsten (OCW, 2015). Validering van leerresultaten is een toepassing van leerwegaafhankelijke toetsing en een belangrijk element in de vormgeving van flexibel opleiden. Het maakt bij validering niet uit waar en wanneer het leren heeft plaatsgevonden; het gaat erom dat relevante leeruitkomsten aantoonbaar zijn gerealiseerd (OCW, 2016). De professional beschikt namelijk bij aanvang van de opleiding mogelijk al over relevante leerervaringen en ook tijdens de opleiding doet de professional in verschillende contexten leerervaringen op.

Het valideringsproces is gebaseerd op een portfolio-gestuurde benadering van toetsen in een leeromgeving waarin veel variatie is in beroepscontexten, leeractiviteiten en leerresultaten. 'Het portfolio is relevant voor het herkennen, identificeren en documenteren van persoonlijke leerervaringen die gewaardeerd, gevalideerd en doorontwikkeld kunnen worden' (Duvekot, 2016, p. 19). De focus binnen flexibele leertrajecten ligt op een ontwikkelingsgerichte benadering van leren en toetsen. De professional wordt gestimuleerd en gefaciliteerd en krijgt zoveel mogelijk invloed op de manier van leren. Op die manier is de professional ook verantwoordelijk voor en eigenaar van het eigen portfolio. In dat portfolio wordt bewijsmateriaal opgenomen dat gewaardeerd is door peers en experts (horizontale en verticale waardering) in relatie tot de leeruitkomsten. De summatieve beoordelingsmomenten zijn formele momenten voor het toekennen van studiepunten (Fontys, 2020).

Afhankelijk van de ruimte die de leeruitkomsten bieden, heeft de professional vrijheid ten aanzien van de vorm en inhoud van het bewijsmateriaal. Het bewijsmateriaal bestaat uit een doelgerichte diversiteit van:

- > beroepsproducten door peers en experts gewaardeerd aan de hand van de leeruitkomsten;
- > resultaten van kennistoetsen, performance-assessments en andere toetsvormen.

Om de eenheid van leeruitkomsten af te ronden, wordt het bewijsmateriaal inclusief reflectie via het portfolio ter validering aangeboden aan examinatoren (summatief beoordelingsmoment). De leeruitkomsten vormen het beoordelingskader. Als alle leeruitkomsten van de betreffende eenheid van leeruitkomsten zijn aangetoond, ontvangt de professional de bijbehorende studiepunten.

Een tweede manier om een eenheid van leeruitkomsten af te ronden, is door een vrijstelling op basis van feitelijk bewijsmateriaal (getuigschriften, certificaten, etc.). Een vrijstelling voor een eenheid van leeruitkomsten wordt verleend door de examencommissie en is alleen mogelijk na inschrijving. Als het feitelijk bewijsmateriaal niet leidt tot vrijstelling voor een hele eenheid, kan dit als bewijsmateriaal in het portfolio worden opgenomen om bepaalde leeruitkomsten binnen de eenheid aan te tonen.

Box IV Leerwegaafhankelijke toetsing

- > Alle toetsen zijn leerwegaafhankelijk.
- > De professional bouwt een (digitaal) portfolio op dat een centrale functie heeft in het leren, waarderen en valideren.
- > Elke eenheid van leeruitkomsten wordt afgerond met een formeel beoordelingsmoment waarin het portfolio door examinatoren wordt gevalideerd.
- > Leerervaringen vanuit verschillende leer- en werkcontexten kunnen worden ingezet mits het bewijsmateriaal voldoet aan algemene VRAAK-kwaliteitscriteria (variatie, relevantie, authenticiteit, actualiteit en kwaliteit).
- > De opleiding biedt minimaal vier momenten per studiejaar aan waarop de professional een portfolio kan laten valideren (maximaal aantal kansen per studiejaar zie de OER).
- > Vrijstelling is mogelijk voor een volledige eenheid van leeruitkomsten op basis van feitelijk bewijsmateriaal (getuigschriften, certificaten, etc.); deze wordt verleend door de examencommissie en is alleen mogelijk na inschrijving. Feitelijk bewijsmateriaal kan ook als bewijsmateriaal in het portfolio worden opgenomen om bepaalde leeruitkomsten aan te tonen.

4. Wat betekent flexibel onderwijs voor de professional?

De lerende professional kiest in samenspraak met de studietoets met welke eenheid of eenheden van leeruitkomsten de professional start en hoe het leerproces vorm krijgt. Afspraken worden in de onderwijsovereenkomst vastgelegd. Tijdens het leren en werken ontwikkelt en onderneemt de professional leeractiviteiten en bouwt de professional bewijsmateriaal op. Dit gebeurt in co-creatie met het werkveld en de opleiding. Als alle eenheden succesvol zijn afgerond, ontvangt de professional het getuigschrift (Figuur 4.1). Voor aanvang van de opleiding vindt een check-in plaats om zicht te krijgen op het gerealiseerde ontwikkelingsniveau in het licht van de leeruitkomsten en het toekomstig leertraject. Na het behalen van het getuigschrift volgt mede in het licht van leven lang ontwikkelen een check-out.

Figuur 4.1 Student journey flexibel onderwijs voor professionals

5. Hoe verder met flexibel onderwijs?

Flexibel onderwijs raakt de volledige inrichting van het onderwijs. Dit leidt tot nieuwe en gevarieerde rollen van medewerkers, werkveld en de professional zelf en tot nieuwe samenwerkingsvormen. Bestaande systemen en werkwijzen 'doen het ineens niet meer'. Dat geldt onder andere voor de bekostiging, zowel vanuit de overheid als binnen Fontys, en voor de ondersteunende systemen. Om flexibel onderwijs mogelijk te maken zijn systemen als een Learning Management System (LMS) met studentvolgsysteem en e-portfolio onmisbaar. Ook een visie op docentschap en professionalisering die in lijn is met het concept van flexibel onderwijs, is noodzakelijk.

Gezamenlijke afspraken dragen bij aan organiseerbaarheid en betaalbaarheid en bieden de professional maximale flexibiliteit in leren en ontwikkelen. Denk aan het samen leren van professionals en medewerkers van verschillende opleidingen in een interdisciplinaire setting. Met het opstellen van dit beleidskader is een start gemaakt met het harmonisatieproces. Dit proces moet leiden tot flexibel en toegankelijk onderwijs waarbinnen elke professional zich verder ontwikkelt. Verschillende vraagstukken vragen om verdere verkenning en besluitvorming. Dit betreft zowel de inhoud als de mate van harmonisatie die nodig zijn om de visie te realiseren. Voorbeelden van vraagstukken zijn:

- > *Onderwijslogistiek*: frequentie, duur en startmomenten van onderwijsactiviteiten.
- > *Gemeenschappelijke eenheden*: gemeenschappelijkheid in taakgebieden en/of leeruitkomsten tussen opleidingen zodat interdisciplinair samenwerken gestimuleerd wordt (cross-overs).
- > *Rijke werkcontext*: rol (ook vanuit de wet- en regelgeving) van de opleidingen als de professional geen rijke werkcontext heeft (bv. carrièreswitchers).
- > *Rollen en taakgebieden van docenten*: verdere afstemming over de veranderende docentrollen in de lerende driehoek.
- > *Verwacht niveau*: afstemming in de lerende driehoek over eenduidige interpretatie leeruitkomsten
- > *Validering en certificering*: onder andere beoordelingsschaal, cum laude-regeling, bindend negatief studieadvies, proces van valideren en de ontwikkeling van microcredentials.
- > *Brede bachelors*: een belangrijke ontwikkeling is de verbreding van de huidige opleidingen tot 'brede bachelors' die niet langer gericht zijn op een beroep, maar op een beroepsdomein. Professionals krijgen daardoor de mogelijkheid om zich 'over de grenzen van hun vakgebied heen' te bekwamen en zich te profileren op basis van voorkeur, talent en ambitie.

De verkenning richt zich ook op kansen en risico's. Tegelijkertijd is het van belang de leerbehoeften van de (toekomstige) professional en de (latente) behoefte vanuit het werkveld nog beter in kaart te brengen.

Tot slot: we werken samen in het experiment om met elkaar te blijven ontdekken, leren en ontwikkelen. Al met al een continu en dynamisch proces dat het mogelijk maakt om nu en in de toekomst in te spelen op de diversiteit van de instroom, de variatie aan leerbehoeften en de dynamiek op de arbeidsmarkt. Op deze manier ontdekken we samen welke keuzes Fontys moet maken op het gebied van flexibel onderwijs.

*'Als de muziek verandert,
verandert de dans' (Ubuntu)*

Literatuurlijst

-
- Akkerman, S. F., & Bakker, A. (2011). Boundary crossing and boundary objects. *Review of educational research*, 81(2), 132-169.
- Biesta, G.J.J. (2012). *Goed onderwijs en de cultuur van het meten*. Den Haag: Boom/Lemma.
- Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for Quality Learning at University*. Maidenhead: Society for Research into Higher Education & Open University Press.
- Cremers, P.H.M. (2016). Samenwerken en leren over grenzen heen bij het ontwerpen en implementeren van een hybride leeromgeving. In A. Bakker, I. Zitter, S. Beusaert, & E. de Bruijn (Reds.), *Tussen opleiding en beroepspraktijk: het potentieel van boundary crossing* (pp. 197-208). Koninklijke van Gorcum.
- Dochy, W., & Dochy, F. (2018). Het HILL-model in praktijk: High Impact Learning that Lasts: Tips en richtlijnen.
- Dochy, F., & Segers, M. (2018). *Creating impact through future learning: The high impact learning that lasts (HILL) model*. Routledge.
- Dochy, F., Dochy, W., & Janssen, M. (2018). Assessment as Learning: De volgende stap in de toetsrevolutie. In D. Sluijsmans & M. Segers (Reds.), *Toetsrevolutie: naar een feedbackcultuur in het hoger onderwijs* (pp. 23-34). Nederland. Uitgeverij Phronese.
- Duvekot (2016). *Leren waarderen. Een studie van EVC en gepersonaliseerd leren [proefschrift]*. Utrecht: Universiteit van Utrecht.
- Fontys (2016). *Fontys Focus 2020*. Eindhoven: Fontys Hogescholen.
- Fontys (2019). *Persoonlijk leertraject voor elke professional: Visie 1.0 op flexibel onderwijs voor professionals*. Eindhoven: Fontys Hogescholen.
- Fontys (2020, te verschijnen). *Fontys uitgangspunten voor leren en waarderen*. Eindhoven: Fontys Hogescholen.
- Hattie, J. (2009). *Visible Learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. London and New York: Routledge.
- Mezirow, J. (2009). *Transformative learning theory of Adult Learning*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Moon, J. (2002). *The module & programme development handbook: a practical guide to linking levels, learning outcomes & assessment*. KoganPage. London.
- NVAO (2019). *Beoordeling bestaande experimenten leeruitkomsten: Protocol*. Den Haag: NVAO.
- OCW (2015). *Strategische agenda hoger onderwijs en onderzoek 2015-2025: de waarde(n) van het weten*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- OCW (2016). *Handreiking pilots flexibilisering hoger onderwijs*. Den Haag Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- OCW (2019). *Strategische agenda hoger onderwijs en onderzoek: houdbaar voor de toekomst*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Ploegman, M., & De Bie, D. (2008). *Aan de slag: inspirerende opdrachten voor beroepsopleidingen*. Bohn Stafleu van Loghum.
- Ruijters, M.C.P. (2016). *Je Binnenste Buiten* (2e Ed.). Deventer, Nederland: Vakmedianet.
- Surf (2016). *Whitepaper onderwijs op maat anno 2016*. Utrecht: Surf. Geraadpleegd via https://www.surf.nl/files/2019-03/whitepaper-onderwijs-op-maat-2016-def_0.pdf
- Thunnissen, M., Ros, A., Bodewes, D., Schuwer, R., Van den Bergh, L., Kools, Q., Joosten-ten Brinke, D., Crasborn, F., Van Swet, J., & Visser, Y. (2019). *Duurzaam leren en werken: Hoe borgen we een leven lang nieuwsgierig?*.
- Zitter, I., & Hoeve, A. (2012). *Hybrid Learning Environments: Merging Learning and Work Processes to Facilitate Knowledge Integration and Transitions*. *OECD Education Working Papers. No. 81*. OECD Publishing.

Begrippenlijst

Bewijsmateriaal	Resultaat van handelen waarmee de professional de eigen ontwikkeling en gerealiseerde niveau laat zien.
Flexibel onderwijs	Flexibel onderwijs is onderwijs dat in staat is zich aan te passen aan de veranderende omstandigheden (diversiteit doelgroep, behoefte werkveld, organisatie) en verschillende mogelijkheden biedt in het wat, waar, wanneer, en hoe er geleerd wordt, leidend tot een erkend diploma of certificaat.
Eenheid van leeruitkomsten	Samenhangende groep leeruitkomsten die met een tentamen wordt afgesloten (artikel 7.3 lid 2 WHW) of met een aanvullend onderzoek uitgevoerd door de examencommissie (artikel 7.10 lid 2 WHW).
Formeel leren	Leren in een georganiseerde en gestructureerde context met een door de lerende gesteld doel en leidend tot formele erkenning en certificering (Duvekot, 2016).
Hybride leeromgeving	Leeromgeving die bestaat uit een vermenging van allerlei vormen van leren in verschillende leer- en werkcontexten (Zitter & Hoeve, 2012).
Informeel leren	Leren in een niet-georganiseerd en niet-gestructureerde context zonder gericht doel (Duvekot, 2016).
Intake-assessment	Portfolio-assessment op verzoek van de professional om eerdere leerervaringen te valideren voordat de professional zich inschrijft voor de opleiding. Hiervoor wordt een kostendekkend tarief in rekening gebracht.
Leeractiviteit	Activiteit die de professional onderneemt om een leerproces in gang te zetten.
Leertraject	Geheel van leeractiviteiten die een professional onderneemt om de eenheden van leeruitkomsten te realiseren.
Leeruitkomst	Een leeruitkomst is een uitspraak over wat de lerende aan het eind van een leerproces geacht wordt te weten, te begrijpen en geeft aan hoe de lerende geacht wordt te handelen (Moon, 2002).
Leerwegaafhankelijke toetsing	Het beoordelen van de door de professional gerealiseerde leeruitkomsten waarbij de gehanteerde methoden en het instrumentarium voor toetsing en examinering generiek zijn en niet specifiek afgestemd op het leertraject van de professional (OCW, 2016).
Non-formeel leren	Leren verankerd in geplande activiteiten die niet expliciet bedoeld zijn om in/van te leren maar wel doelgericht (Duvekot, 2016).
Onderwijsactiviteit	Activiteit die de opleiding aanbiedt waaraan de professional deel kan nemen.
Onderwijsovereenkomst	Overeenkomst tussen Fontys en professional waarin het persoonlijke leertraject wordt vastgelegd.
Portfolio	Geheel aan opgebouwde leerervaringen waar mogelijk vormgegeven in een passende digitale omgeving, waarmee de professional optimaal inzicht heeft in de eigen voortgang en ontwikkeling en de leeruitkomsten kan aantonen.
Taakgebied	Een taakgebied is een zinvolle, realistische (representatief voor de beroepspraktijk) en voor het werkveld herkenbaar geheel bestaande uit een samenhangende set van beroepstaken en activiteiten (Ploegman & De Bie, 2008).
Studiecoach	Een docent die de professional gedurende de gehele opleiding begeleidt bij het vormgeven van het persoonlijke leertraject.
Valideren	Het door de opleiding erkennen van formeel, informeel en non-formeel behaalde leerresultaten en het adviseren over mogelijk vervolg van het individuele leertraject (Duvekot, 2016).
Waarderen	Waarde van leren verkennen door middel van feedback en reflectie (Duvekot, 2016).

Landelijke kaders

Algemeen (WHW, OCW, NVAO)

Een opleiding bestaat in het experiment Leeruitkomsten uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten dat leidt tot een getuigschrift (art. 7.3 van de WHW). In het Experiment Leeruitkomsten is de studielast losgelaten als verplichte onderbouw voor het aantal studiepunten dat aan een eenheid van leeruitkomsten is gekoppeld. Dat wil zeggen dat er geen relatie meer is tussen de te behalen studiepunten en de studielast (OCW, 2016).

Artikelen WHW voor de looptijd van het experiment Leeruitkomst

- > 7.3 lid 2: "Een opleiding is een samenhangend geheel van onderwijseenheden, gericht op de verwezenlijking van welomschreven doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden waarover degene die de opleiding voltooit, dient te beschikken. (...)"
- > 7.3 lid 3: "(...) Aan elke onderwijseenheid is een tentamen verbonden."
- > 7.4 lid 1: "De studielast van elke (...) onderwijseenheid wordt (...) uitgedrukt in studiepunten."

De essentie is dat instellingen voor hoger onderwijs programma's kunnen aanbieden waarbij geen sprake hoeft te zijn van een samenhangend geheel van onderwijseenheden als bedoeld in artikel 7.3 van de wet, maar waarbij sprake kan zijn van een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten, op basis waarvan opleidingstrajecten¹ kunnen worden ingericht en afgestemd op de uitgangspositie, werksituatie, kenmerken en behoeften van individuele studenten of groepen studenten (Besluit Experimenten Flexibel Hoger Onderwijs, pp. 4, Art. 7). In het besluit wordt van een aantal voorschriften in wet- en regelgeving afgeweken. Dit betreft onder meer:

- > De verplichting het onderwijsaanbod vast te leggen en te beschrijven in onderwijseenheden in de OER.
- > De verplichting aantallen uren studielast te koppelen aan studiepunten (credits) en die koppeling te moeten verantwoorden uitgaande van 'de gemiddelde student' terwijl de doelgroep volwassenen sterk heterogeen is en in het kader van dit experiment de wens bestaat te sturen op output (leeruitkomsten) in plaats van input en procesfactoren. Het gaat in dit experiment om wat men moet kennen en kunnen, niet om waar, hoe en in hoeveel tijd men dat leert (Besluit Experimenten Flexibel Hoger Onderwijs, pp. 13, Toelichting).

(Eenheden van) Leeruitkomsten

De visie van de instelling op flexibilisering is vertaald naar een onderwijskundig concept dat is doorgevoerd in de experimenteervariant (NVAO, 2019). Uitgangspunt voor de leeruitkomsten is het beroeps- en opleidingsprofiel (leerresultaten/ eindkwalificaties) dat in nauwe afstemming met het beroepenveld wordt ontwikkeld. De leerresultaten zijn vertaald naar eenheden van leeruitkomsten van maximaal 30 EC², die gezamenlijk en in samenhang de student in staat stellen de eindkwalificaties/leerresultaten te realiseren. De samenhang, in het regulier onderwijs gerealiseerd via de onderwijseenheden, komt tot stand door de samenstelling van de eenheden van leeruitkomsten en de formulering van de leeruitkomsten. Een eenheid moet onderscheidend zijn en samenhang vertonen (NVAO, 2019). Het aantal studiepunten van een eenheid van leeruitkomsten (de omvang) is een uitdrukking van de mate waarin de eenheid van leeruitkomsten bijdraagt aan het realiseren van de eindkwalificaties (outputgerichte benadering, zoals vastgelegd in het Besluit experimenten flexibel hoger onderwijs, 8 april 2016).

De eenheden van leeruitkomsten stellen gezamenlijk de student in staat de leerresultaten/ eindkwalificaties te realiseren (OCW, 2016). Door te sturen op output in plaats van op input en proces, ontstaat ruimte om te differentiëren in leertrajecten en deze meer in te richten op maat van de individuele student of groepen studenten (OCW, 2016). Leeruitkomsten beschrijven wat een student geacht wordt te weten, te begrijpen en te kunnen toepassen na afronding van een leerperiode (NVAO, 2019). Door leeruitkomsten op een leerwegaafhankelijk manier te beschrijven wordt het mogelijk om een diversiteit aan flexibele leerwegen te realiseren en tegelijkertijd te waarborgen dat elke student voldoet aan dezelfde eisen qua niveau en inhoud (NVAO, 2019).

¹ Fontys gebruikt leertraject; waar in externe kaders opleidingstraject is gebruikt, is dit vervangen door leertraject.

² In de Fontys-OER 2019-2020 minimaal vijf en maximaal 30 studiepunten.

(Eenheden) van leeruitkomsten moeten voldoen aan de volgende kwaliteitseisen (NVAO, 2019):

- > **Leerwegaafhankelijkheid:** leeruitkomsten stellen de student in staat een eigen leertraject te volgen.
- > **Representatief:** geheel van eenheden van leeruitkomsten moet representatief zijn voor de eindkwalificaties/ leerresultaten van de opleiding.
- > **Herkenbaar:** leeruitkomsten moeten herkenbaar zijn voor het werkveld. Samenhangend en onderscheidend: ledere eenheid is een samenhangend geheel van leeruitkomsten die te onderscheiden is van andere eenheden van leeruitkomsten.
- > **Specifiek en meetbaar:** leeruitkomsten bieden een eenduidig beoordelingskader voor leerwegaafhankelijke toetsing.
- > **Transparantie:** relatie tussen leerresultaten, eenheden van leeruitkomsten, leeractiviteiten en toetsing is duidelijk.
- > **Duurzaamheid:** leeruitkomsten zijn zo geformuleerd dat ze een aantal jaren gehanteerd kunnen worden.

Leeromgeving

De opleiding biedt een leeromgeving die het mogelijk maakt dat elke student de leeruitkomsten kan behalen (NVAO, 2019). Omdat het om 'maatwerk' gaat, maken opleiding en student vooraf expliciet inhoudelijke afspraken over de invulling van het persoonlijke opleidingstraject per eenheid van leeruitkomsten en de begeleiding daarvan (NVAO, 2019). Als een praktijkorganisatie betrokken is, leggen opleiding, student en praktijkorganisatie de afspraken vast in een overeenkomst (NVAO, 2019). Een onderwijsovereenkomst biedt de student de noodzakelijke duidelijkheid en rechtszekerheid ten aanzien van het onderwijs dat deze mag verwachten. Het maakt ook duidelijk dat alleen studenten die daarmee instemmen, experimenteel onderwijs krijgen (OCW, 2016). De leeruitkomsten zijn de basis voor het persoonlijke leertraject van de student en sturend voor de afspraken die periodiek in de onderwijsovereenkomst met de student en opleiding worden vastgelegd (OCW, 2016). De student is mede-eigenaar van het leerproces en daarmee van de invulling van de overeenkomst en afspraken (NVAO, 2019).

Leerwegaafhankelijke toetsing

In de pilots flexibilisering blijven de bepalingen in de WHW (artikel 7.13) over tentamens en examens e.d. gehandhaafd, maar wordt de tentaminering niet gekoppeld aan onderwijseenheden, maar aan de eenheden van leeruitkomsten. De gehanteerde methoden en instrumenten moeten geschikt zijn voor leerwegaafhankelijke toetsing (NVAO, 2019). Studenten worden gestimuleerd leeruitkomsten aan te tonen via beroepsproducten uit de praktijk. Via validering kunnen studenten de opleiding versneld doorlopen: door vrijstellingen en/of eerdere toetsing (NVAO, 2019). In de WHW wordt de term validering niet gebruikt. De term validering komt in het 'Besluit Experiment Flexibel hoger onderwijs' uitsluitend voor in de toelichting. In de 'Subsidieregeling flexibel hoger onderwijs' is als definitie van validering opgenomen: 'Het erkennen en waarderen van relevante leeruitkomsten die door een individuele student zijn gerealiseerd buiten een opleiding'. De WHW kent wel een artikel gewijd aan EVC (artikel 7.16 WHW), Erkenning verworven competenties, dat gezien kan worden als een specifieke vorm van validering. Uit de memorie van toelichting bij dit artikel blijkt dat deze vorm van validering gezien wordt als een vorm van validering vóór inschrijving bij een opleiding, die uitsluitend tegen een kostendekkend tarief mag worden aangeboden. Feitelijk gaat het hier om een waardering die los staat van een eventuele inschrijving bij een opleiding. Instellingen zijn niet verplicht om EVC-procedures aan te bieden.

Erkenning en waardering van leerervaringen door het toekennen van studiepunten, kan op grond van de WHW alleen plaatsvinden na inschrijving in de vorm van leerwegaafhankelijke toetsing (door gekwalificeerde examinatoren door de examencommissie aangewezen) of in de vorm van vrijstelling (door de examencommissie).

Vrijstelling van de propedeuse op basis van een getuigschrift dat gelijkwaardig is aan het propedeuse getuigschrift van de opleiding, kan verleend worden door het instellingsbestuur (dus een instituutsdirecteur) (zie artikel 7.30, lid 2 WHW). De gehanteerde methoden en instrumenten moeten geschikt zijn voor leerwegaafhankelijke toetsing (NVAO, 2019). De opleiding hanteert een heldere procedure voor toetsing, waarop de examinatoren zijn voorbereid. De opleiding hanteert een adequate methode om te borgen dat leeruitkomsten door individuele studenten worden gerealiseerd en dat examinatoren voldoen aan de vereiste kwalificaties om de leeruitkomsten op een eenduidige wijze te toetsen en beoordelen. De examencommissie heeft daarbij een uitgesproken, proactieve rol (NVAO, 2019).